

Юрій ТРОКОПЕНКО

КОРОЛЬ на хвилину

Юрій Прокопенко

КОРОЛЬ НА ХВИЛИНУ

ІЛЮСТРАЦІЇ А. ВАСИЛЕНКА

КИЇВ ВИДАВНИЦТВО «РАДЯНСЬКА УКРАЇНА»
1980

З М І С Т

Дивлячись прямо у вічі	5
Захист	9
Чому мовчить телефон?	12
Щиро кажучи	16
Король на хвилину	19
Єдиний шанс	22
Стережись автомобіля	26
Знайоме обличчя	30
Дзвінок старого друга	34
За прикладом класиків	37
Тонкощі професії	42
Тактичний хід	45
Принциповість	49
Унікальний екземпляр	52
Комп'ютер	55
Тести	58
Дозвольте зауважити	61

Дружній шарж.

ЮРІЙ ПРОКОПЕНКО

Усі письменники були колись початківцями, але не всі початківці стають письменниками. Це зрозуміло, як двічі два—чотири. Не стають письменниками, як правило, ті початківці, котрі дивляться на літературу точнісінько так, як ди-

висься мій один добрий знайомий на мисливський спорт. Якось каже він мені:

— Беріть мене, хлопці, на охоту.

— Який же з тебе, — кажу, — охотник, як ти рушниці ніколи в руках не тримав і не відрізниш дикої качки від свійського поросяти! Охота, брат, це спорт, і трудний спорт.

— Тю! Що ж там трудного? Наливай і пий, наливай і пий!

Юрій Прокопенко, будши ще початківцем, твердо засвоїв ту незаперечну істину, що під легковажним девізом: «Пиши — друкуй, пиши — друкуй» — у літературу не пройде, що література — це каторжний труд до сьомого поту, це висока відповідальність, це кров серця, це нерви. І саме тому Юрій Прокопенко став гарним письменником, який зарекомендував себе з найкращого боку в жанрі гумору.

Почав він писати одразу по закінченню факультету журналістики Київського університету. Виступав з гострими, бойовими фейлетонами у «Вечірньому Києві», а в 1964 році перейшов на постійну роботу в журнал «Перець», де й досі працює відповідальним секретарем редакції.

Юрій Прокопенко вже видав сім книг гумору. Його твори перекладені на російську, білоруську, естонську, польську, болгарську, чеську, словацьку, сербсько-хорватську й німецьку мови. Але не думайте, шановні читачі, що він уже дід з довгою бородою. Що ні, то ні. Він народився зовсім недавно — в 1937 році і перебував на тій віковій орбіті, коли про письменника кажуть, що «він саме в соку», саме в розквіті творчих сил. Я знаю Юрія Прокопенка вже шістнадцять років по спільній праці на перчанській ниві й можу засвідчити це повною своєю відповідальністю і власноручним підписом.

Федір МАКІВЧУК.

ДИВЛЯЧИСЬ ПРЯМО У ВІЧІ

Я знав, що рано чи пізно не витримаю. Зірвуся. Скажу своєму начальникові все, що про нього думаю. А це, звичайно, скандал. Преміальні «плакали». Прогресивку тільки уві сні побачу. А у відпустку ходитиму лише в грудні. Знав, та воно було вище за мене. Я розумів — це неминуче.

Якось після роботи, зачекавши свого начальника біля контори, я сказав йому.

— Хочу з вами поговорити.

— Давай,— погодився він без коливань.

— Але не тут, звичайно,— посміхнувся я.— Розмова буде довгою, тому ходімте кудись, де можна посидіти.

— А чого ж,— не пручався він.

Ми зайшли до ресторану «Пролісок», і я замовив лаконічну, проте добротну вечерю.

Наповнивши наші чарки коньяком «Одеса», я підняв свою і, дивлячись йому прямо у вічі, сказав:

— Якби не те, що я вирішив з вами порозуміти-

ся і нарешті висловити все те, що я про вас думаю, то ніколи б в житті не сів би з вами за один стіл. Бо пити разом з такою жахливою людиною, як ви, це перш за все — не поважати себе.

Він підняв свою чарку і кивнув на знак згоди. Ми випили.

Закусували мовчки. Я їв салат «столичний», він меланхолійно жував язик під майонезом. Наливши йому і собі, я знову підняв чарку і, дивлячись прямо у вічі начальнику, сказав:

— Якби ви тільки знали, що про вас говорять у колективі. Якими недобрими словами називають. І правильно роблять. По-перше, оцей ваш зверхній погляд, ця барська манера розмовляти з підлеглими! Аж слухати було гидко, як ви недавно вибатькували нашу друкарку. А мені скільки ущипливих зауважень ви зробили! Скільки разів обзивали неуком. У той час, як неук — це ви. Так, так, справжнісінький неук. Бо не знаєте навіть азбучних істин деяких наших виробничих процесів. Мені соромно, що я працюю під вашим керівництвом...

Він знизав плечима і підняв чарку. Ми випили.

Підклавши йому пару шматочків буженини і свіжих овочів, я тут же налив ще по чарці, щоб не дати йому оговтатися.

— А як ви сприймаєте критику! — вів далі я, запрошуючи його знову випити.— Варто комусь виступити на зборах і щось про вас негативне сказати, ви його починаєте переслідувати. Пам'ятаєте, як розплатився Борошнянський за те, що назвав вас консерватором? Ви йому наступного дня запропонували подати заяву про звільнення за власним бажанням. А Чугунюк як постраждав лише за те,

що у стіннівці натякав на деякі ваші вади! Ви за це йому відмовилися путівку дати в санаторій. А Кукурчака хіба не ви тримаєте на посаді молодшого рахівника лише за те, що він вам правду в очі каже? Затискувач критики — ось хто ви!

Начальник підняв чарку і, привітно посміхнувшись, перехилив її.

У його спорожнілу тарілку я переклав майже всю вазочку грибів і залишки печінкового паштету. Я весь кипів од внутрішнього збудження.

— А як довго ви вирішуєте елементарні справи,— продовжував я пристрасний монолог, знову наповнивши чарки.— Скільки разів доводиться вам нагадувати і скільки чекати вашого підпису. Якщо хочете знати — ви гальмо в усіх наших починаннях. Тільки через вас, через вашу байдужість і неворотність наша контора займає передостаннє місце в республіці.

Його завжди похмуре обличчя тепер сяяло посмішкою.

Під гаряче нам принесли сухе червоне вино. Розливши цей гранатовий напій по фужерах, я перейшов до тих вад, що роблять нестерпним його товариство.

— Чи відомо вам, що кожна вихована людина вітається або принаймні відповідає на привітання. А ви йдете коридором і навіть не можете вичавити з себе «добридень». Я сам учора бачив, як ви не повернули голову в бік Нусяка, хоч він тричі сказав вам «драстуйте». Ви не тільки некультурна людина, ви просто хам...

Він зааплодував і припав до фужера.

На десерт нам принесли шампанське і фрукти. Піднявши іскристий бокал і безстрашно дивлячись в очі начальнику, я резюмував свою коротку, але змістовну промову:

— На місці трестівського керівництва я б ані години не тримав вас на цій посаді. Таким, як ви, просто протипоказано керувати. Досить на вас лише глянути, щоб переконатися у вашій безпорадності і примітивності. Коротше — гнати таких треба поганим віником!..

Коли ми виходили з ресторану, начальник мене навіть під руку взяв.

— Ніколи не думав, що ви такий чудовий оратор. Не помічав за вами такої красномовності. На зборах, наскільки я пригадую, ви ніколи жодним словом не обмовилися. Я вважав, що ви зовсім розмовляти не вмієте. А сьогодні весь вечір усе говорили і говорили. Шкода тільки — оркестр гримів так, що жодного слова не розібрав...

— Не вистачило, щоб він розібрав,— думав я, лягаючи спати.— Саме для того я його і повів до ресторану, щоб під грім оркестру висловити йому все те, що я про нього думаю.

І міцно заснув спокійним сном людини, яка нарешті виконала свій обов'язок.

ЗАХИСТ

Подзвонив мені давній приятель:

— Допоможи синові! Дисертацію збирається захищати. І знаєш, яка тема? — «Шапка-невидимка та її практичне значення».

— Розумієш, друже, — сказав я, — з радістю підтримав би молодий талантик, та на нашій кафедрі це нереально. Ми пропонуємо до захисту лише випробувані роботи.

— От і чудово, — зрадів приятель. — За технологією мого сина вже виготовлено шапку-невидимку. Він може її продемонструвати.

— Ну що ж, гаразд, — погодився я.

І ось — захист. Дисертант у дохідливій формі розповів про практичне значення свого винаходу.

— А ще, — гаряче закінчив він свою феєричну промову, — шапка-невидимка стане в пригоді будь-якому адміністраторові. Уявіть — директор контори захоче довідатися, що про нього думають його підлеглі. Надягне шапку й непомітно пристане до їхнього гурту. Отут відразу все йому й відкриється.

Дисертанг попростував було до свого крісла, та знову повернувся до столу.

— Мало не забув,— сказав він.— Шапка-невидимка може згодитися при затримці злодія або, навпаки, якщо треба від нього втекти...

Присутні вражено мовчали. Нарешті, слово взяв один із членів ученої ради:

Мені все зрозуміло,— з пафосом мовив він, — крім одного: яке відношення має шапка-невидимка до нашої кафедри?

Присутні зашуміли, захвилювались. Ось-ось мав статись емоційний вибух.

— Винахід є винахід, і не будемо формалістами,— перерізав я «бікфордів шнур» однією реплікою.

Слова попросив заступник профорга кафедри.

— Товариші, на наших очах здійснюється казка,— схвильовано вигукнув він.— Ще недавно люди мріяли про літаючий килим, вже маємо космічні ракети. Мріяли про скатерть-самобранку — і ось тисячі ентузіастів системи громадського харчування перетворюють її на дійсність. А тепер — ще одне здійснення казкової мрії. Подумати тільки — шапка-невидимка! Ось вона, перед нами! Її можна помацати руками, навіть надягнути!..

— Правильно, хай надягне! — почулися вигуки.

— Хай продемонструє!

Дисертанг неквапливо наблизився до столу, на якому лежала шапка-невидимка, підняв її над собою й урочисто надягнув на голову.

Всі ахнули: дисертант не зник, не розчинився в повітрі. Він стояв і спокійно дивився на опонентів. Чуда не сталось, і присутні, отямившись, загули.

— Бачите,— спокійно мовив дисертант, — мають іще місце деякі неточності в технології. Які саме — покажуть подальші дослідження. Я хочу з цієї трубуни запевнити, що коли сьогодні мені буде висловлене довір'я і я захищу кандидатську, то до захисту докторської підготуюся ретельніше. І таки зможу здивувати всіх...

— Нас ошукали! — роздратовано мовила заступниця завідуючого кафедрою.

— Чистої води шарлатанство,— докинув член наукової ради.

Це скидалося на явний провал. Треба було рятувати становище.

— Друзі! — патетично вигукнув я.— Не можна так суворо ставитися до наукового експерименту. Можливо, це — якась дрібна неточність у розрахунках, неістотна помилка в технології. Проте ми мусимо віддати авторові належне — перед нами приклад сміливого наукового пошуку.

— Але ж ми домовлялися,— суворо нагадав завкафедрою,— до захисту допускати роботи, які мають практичну, прикладну цінність.

— А хіба оця шапка не має практичної, прикладної цінності? — перепитав я.— Друзі, вона ж гріє!

— Справді,— підтримав мене опонент, у ній ніякий мороз не страшний.

Схвальний гул заглушив останню фразу.

Товариші, приступаємо до голосування! — пролунав владний голос головуючого.

ЧОМУ МОВЧИТЬ ТЕЛЕФОН?

Я сиджу біля телефону і чекаю. Зараз пролунає дзвінок і мене запросять на зустріч Нового року. Я вже пляшку шампанського приготував і торт «Київський». Хто перший запросить, до того і піду. Гадаю, першими подзвонять усе ж таки Терехівські. Не можуть не подзвонити. Два тижні тому я в них обідав. Враження справив колосальне. Господарі були просто приголомшені. Від моїх компліментів Сергій Петрович весь час червонів. А Раїса Федорівна до сліз розчулилася. Бо, мабуть, за все своє життя ці гостинні люди не чули стільки приємностей, скільки я їм того дня наговорив. Почав, звичайно, із сина — гордості сімейства.

— Ну і розумник ти, Андрійку, — погладив його по голівці. — І в кого ти такий удався? Тато он і двох слів до купи не зв'яже. А про маму і говорити нічого — навіть елементарної букви «к» не вимовляє. Чуєш — замість «кухня» каже «ухня».

Андрійко розцвів.

— А красивий ти який! — вів далі я. — Просто не віриться, що у таких батьків міг народитися по-

дібний красень. Глянь на свого тата. Ним же дітей лякати можна. А у фільмі жахів роль монстра йому забезпечена. Про маму я вже не кажу. Якби не твій тато, сидіти б їй довіку в дівках...

Звісно, прийти в гості і не сказати кілька компліментів господині — то вже просто продемонструвати свою нетактовність. Перш за все я похвалив її зачіску.

— Ви, певно, маєте дуже кваліфікованого перукаря? — почав я здалеку. — Бо зробити таку гарну зачіску з такого ріденького волосся, як у вас, — то справжнє мистецтво.

Раїса Федорівна зашарілася.

— Ви найщасливіша жінка в місті, — веду далі. — Хороший закрійник у наш час — велика рідкість. А те, що вам вдалося пошити свою сукню у хорошого закрійника, в мене і сумніву немає. Бошити на таку жахливу фігуру, як ваша... Тільки віртуоз міг погодитися.

Раїса Федорівна так знітилася, що аж з кімнати вийшла.

Щоб господар дому не мав мене за якогось, пробачте, хама, я і йому вирішив сказати кілька приємних слів. Перш за все, відзначив його авторитет у сім'ї.

— Хто б міг подумати, — кажу йому, — що ти, аж ніяк не користуючись авторитетом у себе в конторі, тут, у сім'ї, зміг-таки поставити себе.

Він знизав плечима.

— Я, відверто кажучи, — веду далі, — знаючи твою безхарактерність, уявляв, що син у тебе на голові сидить, а дружина із тебе мотузки сукає. А ти, все ж таки, молодець!

Сергій Петрович тільки щоки надував від гордості.

— І квартира у тебе нічого,— відзначив я.— В порівнянні з іншими, це, звичайно, примітив. Але для тебе, який ніколи не відзначався вибагливістю,

кращого й бути не могло. Я б такому тюхтієві, як ти, і цієї б не дав.

Сергій Петрович витер спітнілого лоба.

— І меблі нічого,— кажу.— Для такої квартири, як ваша, кращих і не треба...

— Прошу за стіл,— нарешті повертається до нього дар мови.

І тут за столом я вже видав увесь арсенал компліментів. Похвалив заощадливість Раїси Федорівни:

— Це саме те, що називається і дешево, і сердито. Всі ці картопля-цибуля-оселедець копійки коштують, а вже й голодним не будеш.

Відзначив скромність Сергія Петровича.

— Інший би курчат «табака» вимагав. Або зайчатину під соусом. А цей і варениками задоволений.

За десертом узагальнив своє враження від обіду:

— Запевняю вас, у моєму житті траплялося, що приймали мене навіть ще гірше, ніж ви...

Але, все ж таки, чому мовчить телефон? Я сиджу біля нього і чекаю. Годину. Другу. Третю. Не дзвонять. Не запрошують. Невже доведеться зустрічати Новий рік удома самому? Не віриться. Не уявляю, щоб у новорічний вечір можна було обійтися без такої тозариської людини, як я.

ЩИРО КАЖУЧИ

Спочатку в мене виникла невиразна підозра. Потім з'явилася тверда впевненість. Так, мої друзі, родичі, приятелі, колеги — нещирі люди! Віддаю я на їхній суд кожну свою нову гумореску. А що чую у відповідь?

— Чудово!

— Геніально!

— Блискуче!

— Ну й молодець!

— Це ж найкраща річ у твоєму доробку!

Хоч би одне зауваження! Хоч би слово якесь порадили замінити! Наче я потребую отих компліментів. Наче не проживу без тієї нікчемної похвали. Чи, може, просто бояться мене образити? Або вважають, що від такої примітивної людини, як я, більшого годі й чекати? Щоб відповісти на ці запитання, вирішив зробити один невеличкий експеримент.

Кілька днів бився я над черговим гумористич-

ним оповіданням. І досяг-таки мети. Вийшов справжній шедевр графоманії. В основу його було покладено заяложений анекдот про тещу. А жарти, якими я рясно оздобив банальну оповідь, вийшли тупими, як ножі місцевої фабрики столових приборів. Наприкінці твору традиційний дідок, сидячи на призьбі, виголошував такі бородаті дотепи, що від них навіть людині, геть позбавленої почуття гумору, стало б моторошно.

Кострубаті порівняння, залізобетонні мовні конструкції і рішуче ігнорування законів стилістики мусили б сповнити глибоким сумом найліберальнішого літконсультанта, якому нічого іншого не лишалось б, як порадити авторові цього жахливого опусу негайно зайнятися спортом, частіше бувати на свіжому повітрі і більше ніколи — боронь боже! — не братися за перо.

— Ти знаєш, нічого,— мовив мій приятель, дочитавши оповідання до кінця.— Особливо деталі добре вдалися — «п'янке весняне повітря», «оксамитове сонце», «веселе щебетання пташок». Точно підмічено, нічого не скажеш.

— Ну й ситуація,— відзначив мій двоюрідний дядько, читаючи твір.— Це ж треба, вкрасти з клумби три тюльпани і замість того, щоб дружині, вручити їх тещі!

— І де ти береш такі сюжети! — із задрістю в голосі сказав колега.— Здається, звичайна весняна тема, а як повернув! Цей дід на призьбі — просто знахідка. Дотеп скаже, мов зав'яже!

А друг дитинства реготав до сліз.

— Давно не зустрічав такого смішного оповідання,— сказав він.— Запрошую тебе на свята до се-

бе з обов'язковою умовою: читатимеш цей твір. Усі мої гості будуть у захваті.

— Весело!

— Душевно!

— Дотепно!

— Оригінально!

— Надзвичайний підхід до теми!

Подібні відгуки сипалися на мене, мов яблуневий цвіт на асфальт. Та з особливим захопленням відгукнувся на гумореску мій сусіда.

— Яка несподівана кінцівка! Таке і не присниться: дід, який гріється на весняному сонечку, сидячи на призьбі, відчуває під впливом п'яного повітря, що закохався у вашу тещу! Смішно! Ой, як смішно!

— Ану, ще ти почитай,— попросив я дружину.

Прочитавши, вона якось дивно глянула на мене, потім заходилася читати вдруге. Нарешті відклала аркуші вбік і співчутливо запитала:

— Ти не захворів часом? Чи, може, на тебе так дивно весна вплинула?

— Тобі не подобається? — здивувався я.

— Не смішно,— серйозно сказала вона...

Увесь вечір я з нею не розмовляв. А перед сном демонстративно забрав постіль із спальні і переніс до вітальні. Стелячи собі на канапі, я аж тремтів від внутрішнього монологу:

— Йй не смішно! Бачте, яка розумна знайшлася! Усім смішно, а їй — ні. Ніколи не повірю. І не пробачу! На розлучення подам!

КОРОЛЬ НА ХВИЛИНУ

Після тривалих спостережень за деякими своїми приятелями по роботі я зробив висновок: чекати, поки тебе помітять — нераціонально. Можна просто недочекатися. Тому я і вирішив заявити про себе сам. Причому, заявити на весь голос.

— Товариші,— сказав я з трибуни профспілкових зборів.— Беру зобов'язання так клеїти підошви, щоб вони протягом місяця не відлітали.

Хтось невпевнено плеснув у долоні. І ось уже весь зал аплодував мені.

— Сміливець! — неслося із залу.

— Відчайдушна людина!

Багатотиражна газета на першій сторінці надрукувала моє фото під рубрикою «На них рівняти крок», а директор видав мені персональну премію.

Коли шум навколо мого почину трохи вщух, я

на чергових профспілкових зборах знову піднявся на трибуну і заявив:

— Товариші, оце вирішив виступити ініціатором ще одного почину.

Запала глибока тиша. Навіть головбух на мить перестав шморгати носом.

— Усі ми знаємо,— сказав я,— що в черевиках, які ми випускаємо, лівий каблук більший правого. Zobov'язуюся випускати черевики виключно з однаковими каблуками.

Зал вибухнув овацією. І наступного ж дня наша багатотиражна газета присвятила мені нарис, а директор разом з головою фабкому включили мене в позачерговий список на одержання трикімнатної квартири.

З нетерпінням я чекав наступних профспілкових зборів. Не встиг головоючий ознайомити присутніх з порядком денним, як я вже був на трибуні.

— Друзі,— кажу,— скільки рекламацій одержує наше підприємство і лише тому, що в черевиках, які ми виготовляємо, прямо з устілок стирчать цвяхи. Так от, девіз мого нового почину такий — «Жодної подряпини на нозі споживача!».

Почин зустрів бурхливе схвалення колективу. Поступово усі звикли, що перед кожними зборами я виступав з черговим почином. Навіть питали в коридорі:

— Ну, а що сьогодні?

— Сюрприз,— багатозначно посміхався я.

І справді, те, що я пропонував, усіх приголомшувало.

— Товариші,— звертаюся до присутніх,— ми ж з вами осіннє взуття випускаємо. Навіщо ж в осін-

ніх черевиках носки оздоблювати дірочками? Це для літніх вентиляція потрібна, а в осінніх — навпаки: ногу від дощу захищати треба.

— Логічно! Правильно! Треба підтримати! — чулося із залу.

Кожен мій почин підхоплювали на льоту. Я вже не чекав профспілкових зборів, а про черговий свій почин оголошував по місцевому радіомовленню.

Звичайно, популярність моя ширилася з кожним почином.

Та раптом нас відвідав якийсь поважний чоловік з профради. І, назвавши мене «королем на хвилину», став привселюдно паплюжити мої починання.

— Двадцять один почин на вашій фабриці спрямовано на боротьбу за якість осінніх черевиків, — незадоволено мовив він, — а черевики як були суцільним браком, так і залишилися.

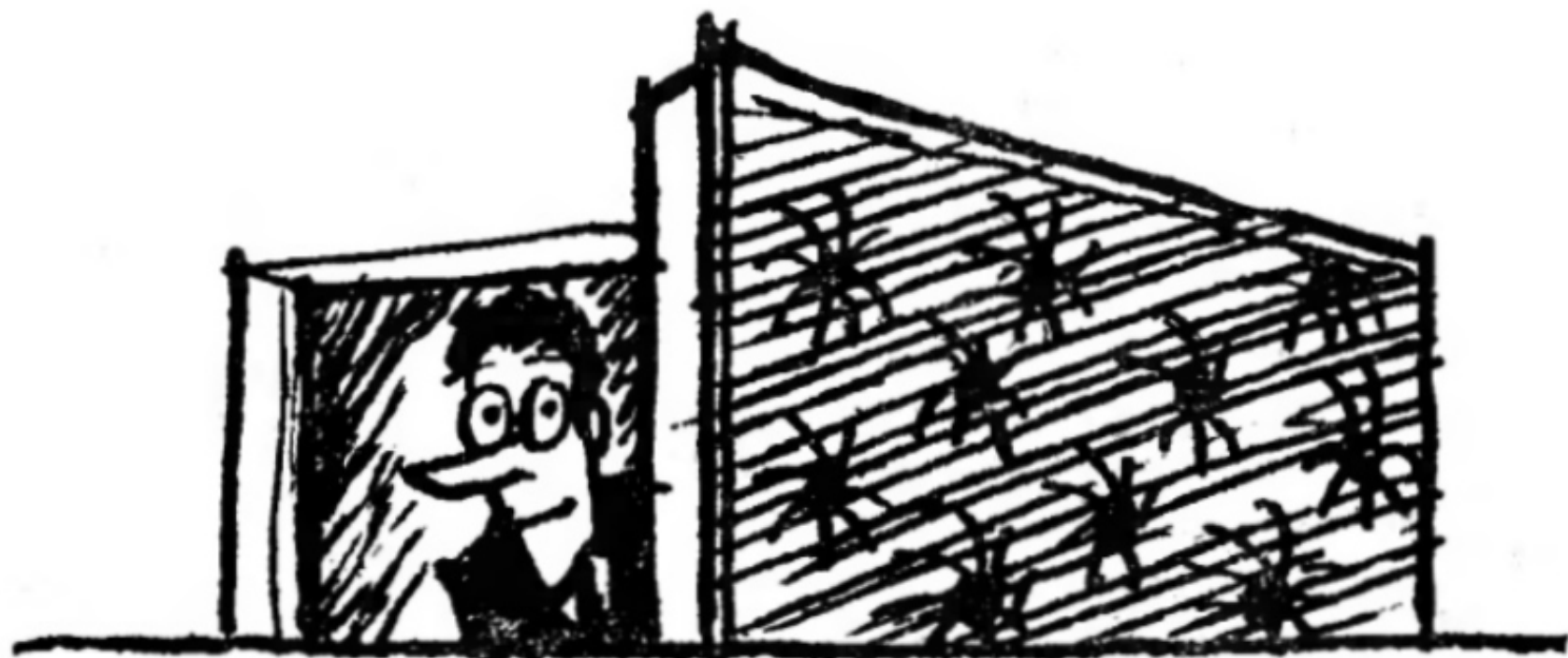
Усі подивилися на мене. Авторитет мій захитався і, ніким не підтриманий, міг ось-ось упасти. Я вибіг на трибуну і, перебивши промовця, вигукнув:

— Товариші! Пропоную новий почин!

Сотні очей прикипіли до мене. А представник профради скептично посміхнувся. Та за хвилину йому довелося разом з усім залом аплодувати мені. Я сказав:

— Стаю ініціатором нового почину — усі почини доводити до кінця, а не кидати їх на півдорозі, як це подекуди ще трапляється.

ЄДИНИЙ ШАНС

— А директора знімати збираються! — випалив з порога рахівник Сірничук. Ніхто не прореагував на його повідомлення. Лише Сріблястий, на мить відірвавшись од паперів, кисло зауважив:

— Це вже тиждень, як усім відомо.

Сірничук ображено сів за стіл і заходився крутити ручку арифмометра. І раптом геніальним спалахом осяяла мене думка. Я вийшов з кімнати і попрямував до кабінету директора.

— Федоре Тихоновичу, дозвольте на хвилинку.

— Я зайнятий, — похмуро підвів він очі.

— Знаю, все знаю, — співчутливо сказав я, без запрошення сідаючи в крісло. — Але ви мусите мене вислухати.

Він відклав ручку і подивився на мене з цікавістю.

— Коли я почув, що вас знімають чи там збираються знімати, я не міг не прийти...

— Чому? — вразився директор.

— Тому, що вважаю це колосальною несправедливістю! — гнівно вимовив я.

Його очі зробилися круглими від здивування.

— Зрозумійте мене правильно,— пояснив я. — Ніколи б не наважився ось так просто зайти до вас, якби не подібні обставини. Той факт, що я обрав для візиту саме такий, можна сказати, трагічний момент у вашому житті, доводить, що я роблю це з чесними намірами.

— Нічого не второпаю,— промимрив директор.

— Уявіть, що місяць тому я прийшов би сюди і сказав: «Дорогий Федоре Тихоновичу, я дуже й дуже поважаю Вас». Ви б сприйняли це як звичайне підлабузництво. Вирішили б, що мені від вас чогось треба — нової квартири чи там підвищення. А тепер, коли я вам у вічі кажу ці слова, ви розумієте, що вимовляю їх щиро і не маю на меті ніякого зиску. Так от, знаючи, що, можливо, це остання наша розмова, я і прийшов тільки для того, щоб сказати: «Федоре Тихоновичу. Я вважаю, що ви зразковий директор, а найголовніше — чудова людина».

Він підвівся, налив склянку води і знову сів.

— Перед тим, як попрощатися з вами,— продовжував я,— хочу сказати: ви благородний і принциповий. Навіть коли відмовляєте в проханні, в душі прохача не лишається й тині образи. Ось, наприклад, відмовили мені в позачерговій відпустці. Гадаєте, образився? Ніскільки. Бо так чудово й дохідливо пояснили, що мені навіть соромно зробилось. А коли зрізали премію за часті запізнення,— пам'ятаєте? — ви так делікатно це зробили, що мені хотілося сказати: зрізуйте ще!..

— Послухайте, шановний.., — наважився перебити мене директор, та я не дав йому оговтатися.

— Завжди казав і казатиму: з такою мудрою людиною, як ви, працювати — справжнє щастя.

Очі директора наповнилися вологою.

— Я оце збирався написати куди треба, щоб ті, які вирішили вас зняти, дістали по заслугі! — приголомшив я його.

— Друже мій, не треба цього робити, — ласкаво вимовив він.

— Треба, обов'язково треба, — гаряче заперечив я. — Бо це фатальне непорозуміння. Таких, як ви, Федоре Тихоновичу, не знімати треба з посади, а, навпаки, підвищувати...

— Заспокойтеся, голубе, — всміхнувся він. — Ніхто мене не знімає з посади. Мене справді збираються знімати... в кіно. Хіба ви не бачили в коридорі освітлювальну апаратуру?

— Яке щастя! — прошепотів я з такою щирістю, наче не я сьогодні вранці допомагав операторам тягати софіти й юпітери.

— Отже, йдіть і спокійно працюйте, — сказав директор. — Я з вами і нікуди найближчим часом іти не збираюся.

Коли я виходив з кабінету, він зупинив мене:

— До речі, скільки років ви працюєте в нашій конторі?

— Вісім з половиною.

— Це вже немало, — задумливо мовив він.

Я сів за свій робочий стіл і урочистим поглядом обвів колег. Операція пройшла блискуче — місце завідуючого відділом, яке третій місяць лишалося вакантним, тепер напевно буде за мною.

СТЕРЕЖИСЬ АВТОМОБІЛЯ

Я їхав у своїй синенькій «Ладі», суворо дотримуючись правил вуличного руху. Раптом жовтий «Запорожець» обійшов мене у тій частині вулиці, де обгон заборонений, і нахабно виїхав на «зебру», із запізненням реагуючи на червоне світло.

— Слухай, ти, — закричав я водієві, висунувши голову з машини. — У моєму селі тобі навіть волів не довірили б. Ти хоч колись у «правила» заглядав? Чи може у тебе дядя в автоінспекції працює? У таких, як ти, права відбирати треба! Притому негайно.

Та не встиг світлофор блимнути жовтим оком, як цей негідник зірвався з місця і помчав, явно перевищуючи дозволену швидкість.

— Ну і нахаба! — обурився я. І натиснув на газ.

Він прошмигнув між «мазом» і «кразом», на кілька секунд загубився в лавині машин. Та раптом жовтий «Запорожець» знову вигулькнув прямо переді мною.

Легко обігнавши його, я, скориставшись черговою зупинкою перед світлофором, вискочив з машини, підбіг до порушника і прокричав йому над вухом:

— Таких як ти — у вікно сатири треба! Та ще й з підписом: «гангстер за кермом». Ти ж потенційний винуватець аварії. Якщо не сьогодні, то завтра до неї вскочиш. І потягнеш іншого. Через тебе постраждають невинні люди. Через твою ситу фізіономію хтось буде відповідати. Чуєш? Чи тобі позакладало?

Водій жовтого «Запорожця» демонстративно підняв скло у віконці і так рвонув з місця, наче брав участь у авторалі.

— Ні, ви бачили! Навіть вислухати мене не схотів. Правда очі коле! — вигукнув я, кинувши «Ладу» навздогін.— Я його примушу все вислухати! Од мене не втече! Порушник нещасний!

Він пірнув у вузьеньку вуличку і зник за поворотом. Та я вже мчав йому навперейми. І хоча мені довелось перетнути тротуар і дитячий майданчик, сумління не мучило мене. Зрештою «Правила безпеки руху» не можуть передбачити всіх нюансів. Бувають у житті обставини, коли заради принципу готовий піти навіть на ігнорування деяких несуттєвих обмежень.

Побачивши з пагорба, на який я виїхав, жовтого «Запорожця» уже на автостраді, я зрозумів, що в цьому «ралі» програв. Поки виїздитиму на кіль-

це, роблячи незчисленні повороти, він зникне назавжди. Ні, такого допустити я не міг. Адже не встиг навіть номерів його записати. Хіба може щось зашкодити сказати людині правду в очі, коли прагнеш цього.

Обережно перетнувши канаву, я рушив навпростець через міський парк культури і відпочинку. Оскільки ніяких знаків мені не зустрічалось, — певно, автоінспекції й на думку не спадало, що комусь може заманутися їздити ось тут, між парковими алеями на автомобілі, — я витискав максимальну швидкість. З-під коліс час від часу випорхували злякані бабусі з онуками та інші відвідувачі храму повітря і кричали навздогін фрази, які через шум мотору розібрати було важко.

Коли я вилетів на автостраду, попередньо перекинувши урну для сміття й збивши знак «Ремонтні роботи. Об'їзд», водій панелевозу, перед носом якого я круто розвернувся, загальмував так несподівано, що машини, які йшли позаду, наїхавши одна на одну, перетворилися на суцільнометалеву лінію.

На вимогу автоінспектора зупинитися я лише додав швидкості і, маневруючи серед фургонів, автобусів і вантажних велетнів з безстрашністю гонщика, що випробовує своє авто на міцність, став продиратися до жовтого «Запорожця».

Нарешті я наздогнав його. Притиснув до узбіжжя так, що втекти од мене він міг у єдиний спосіб — з'їхати в кювет. Водій-порушник тільки очима кліпав од люті і, поперемінно відриваючи од керма то праву то ліву руку, показував мені кулак.

— Негідник,— кричу,— через таких як ти і трапляються дорожні пригоди. Або визнаєш, що ти невіглас і нікчема і що тобі не бублик крутити, а сміття з курятників виносити, або зараз твій примус поїде догори колесами...

Погрози своєї виконати я не встиг. Нас перепінила автоінспекція і кортежем супроводжувала до відділення.

І от ми сидимо удвох з водієм-порушником перед суворим черговим, який складає ретельний акт дорожньої пригоди.

Нарешті я можу сказати цьому власникові жовтого «Запорожця» все, що я про нього думаю.

ЗНАЙОМЕ ОБЛИЧЧЯ

Було таке прозоре небо й таке оксамитове море, що хотілося пливти аж до обрію. І я плив би, коли б не зловісне шипіння, від якого аж мороз пішов по шкірі. Це виходило повітря з надувного матраца, тільки вчора придбаного в місцевому універмазі. Ще кілька хвилин, і я, не вміючи плавати, каменюкою піду на дно.

Подумав я: до чого дрібні проблеми щойно хвилювали мене. Там, на березі, до якого менш як півкілометра, залишився недочитаний роман, недописаний лист, недопите ситро. Ніколи більш я не побачу своєї дружини, не зіграю в шахи з тестем.

— Рятуйте! — закричав я на всю потужність легенів.

— Чого розкричався? Рибу наполохаєш, — озвався чоловічий голос.

Тільки тепер я помітив поруч себе човен з прапорцем рятувальної служби.

— Яке щастя, що ви тут,— випустивши цівку води, мовив я.— Кидайте швидше коло, бо останні сили тануть.

Рятувальник, чиє обличчя, здалося мені, підозріло знайоме, був незворушний, як герой ковбойського фільму.

— Ви чуєте, чи вам позакладало? — простогнав я перш ніж знову піти під воду.

Коли я вигулькнув, то побачив, що цей тип, замість того, щоб мене витягати, розвертав човна носом до берега.

— Зупиніться негайно! — заволав я.— Інакше начальникові служби поскаржусь.

По цих словах я знову зануривсь у воду, а коли сплив, то спина рятувальника вже віддалилася метрів на десять.

— Як ви можете так несумлінно ставитися до своїх службових обов'язків? — присоромив я його.

Це справило враження. Він зупинився й повернув голову в мій бік.

— Чого ж несумлінно? — сказав рятувальник.— За всіма показниками у мене порядок.

— Який там порядок! — задихаючись, мовив я і відчайдушно спробував хоч кілька секунд утриматися на воді.

— Не розумію, які до мене можуть бути претензії,— ворухнув він веслами.— На роботу приходжу вчасно, не було жодного прогулу за сезон. У нетверезому стані в море не виїжджаю...

Певно, цього разу я довго пробув під водою, бо,

коли випірнув, щоб знов ковтнути порцію повітря, човен віднесло ще далі.

— І як вас тільки на посаді тримають! — відплювуючись, прохрипів я.

— Тримають, бо не мають, за що вигнати, — пояснив він.

— Тепер матимуть, — пообіцяв я. — Виженуть, аж загуде.

— Не бачу підстав для мого звільнення, — зауважив він.

А це хіба не підстава? Не витягти людину, яка тоне! — обурююсь.

— Чого ж, я витягав. Одинадцять чоловік за цей місяць. А одинадцять — це вже перевиконання!

— Не вірю, щоб взагалі існував план з рятування, — висловив я сумнів, знову занурюючись в оксамитову воду.

— Взагалі, може, й не існує, а мій бригадир сказав, аби щомісяця по десять чоловік рятували, ні жодним менше, — пояснив він. — Інакше, каже, порозганяє всіх. От я й гасаю по всьому узбережжю. Бо де тих клієнтів стільки набрати? Часом доводиться просити знайомих та родичів, щоб тонули. А я їх рятую й до звіту вписую. Бригадир і так підозріло дивиться. Каже, чого це все одні й ті самі топляться?..

— От і чудово. Матимете змогу внести до свого звіту замість родичів і знайомих — мене, — сказав я, по-собачому підгрибаючи під себе воду.

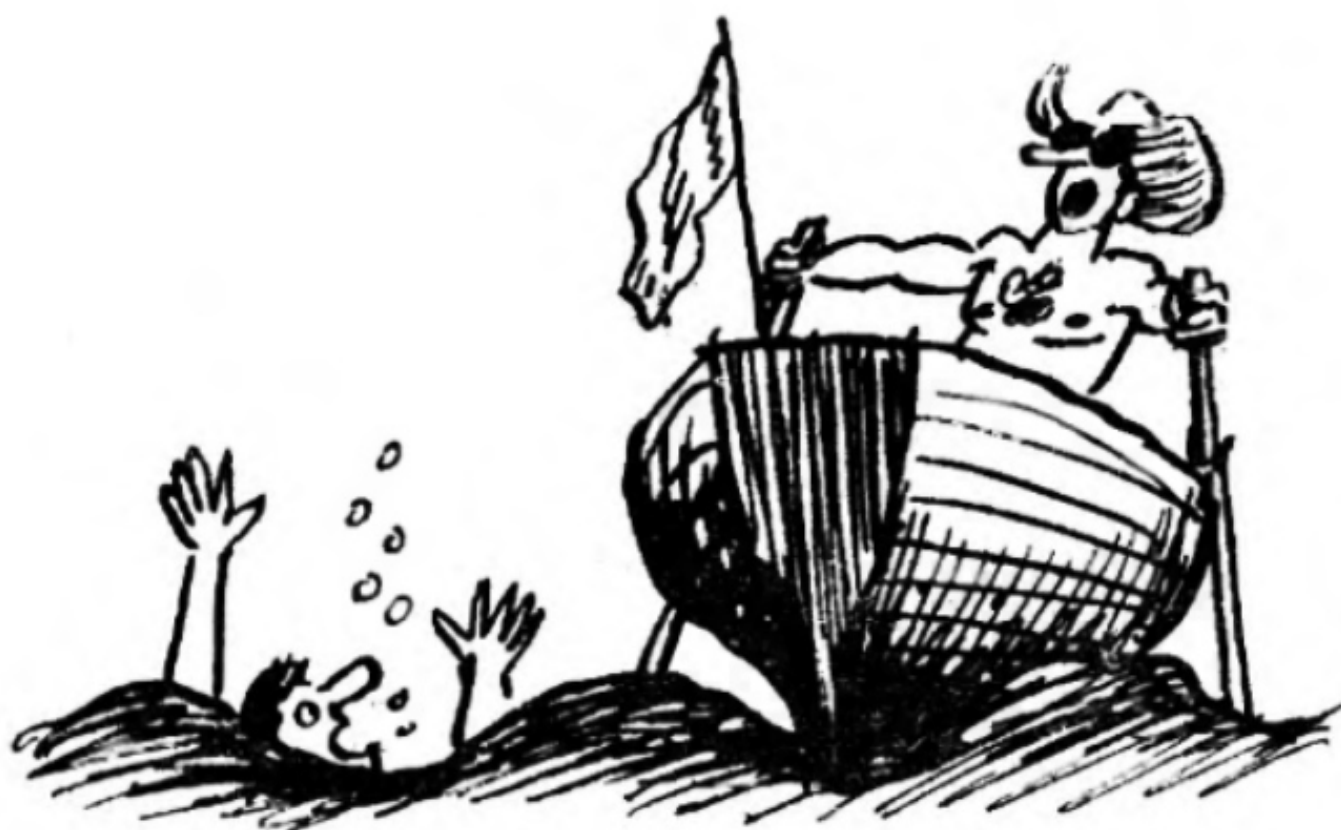
— Матиму — це точно, — ствердив він. — Ось тільки з'їжджу на берег, сигарет куплю і вже тоді тебе рятуватиму.

— Але ж я за цей час утоплюся,— у відчаї вигукнув я, відчуваючи, як ноги наливаються свинцем.

— Ну, то й що,— байдуже кинув він.— Мені для звіту байдуже, в якому стані я тебе на берег витягну. Мені аби кількість. Аби вал був...

І поплив, енергійно копаючи воду веслами.

А все ж таки, де я його міг зустрічати?.. Вже непритомніючи, я згадав, де бачив його. На нашій взуттєвій фабриці! Він працював начальником відділу технічного контролю. Поки не вигнали.

ДЗВІНОК СТАРОГО ДРУГА

Тільки-но я зайшов до свого кабінету, як почув телефонний дзвінок.

— Вітаю тебе, це Хорвацький турбує. Ще пізнаєш старих друзів? Чи як став директором, перестав пізнавати?

— Облиш свої жарти, дуже радий тебе чути, — цілком щиро відгукнувся я.

— Треба зустрітися якось, по склянці шампанського випити, молодість згадати, — почав він.

— Треба, — погодився я, розуміючи, що за цим ліричним вступом послідує якесь прохання.

— У мене прохання до тебе, — прогудів Хорвацький. — Там у твоєму інституті Бородавка працює.

— А ким вона працює? — поцікавився я.

— Не вона, а він. У відділі комплектації. Так ти зверни на нього увагу. Знаєш бо, різне трапляється ще не приведи господи, скоротиш його чи просто звільниш. А це свояк моєї двоюрідної сестри. Сам розумієш...

— Обіцяю тобі, — зверну, — запрягся я. — Заради нашої дружби все зробити можу.

— Дякую,— розчулено сказав він. На іншу відповідь я й не сподівався.

Поклавши трубку, я викликав завідуючого відділом кадрів з особистою справою Бородавки. Погортав її з початку до кінця і з кінця до початку. Справа як справа. Нічого видатного. Тоді я запросив начальника відділу комплектації.

— Ваша думка про Бородавку? — поставив питання руба.

Начальник відділу довго відкашлювався, витирав хустинкою спітнілого лоба, але по зосередженому погляду я зрозумів, як напружено працює його мозок. Певно, хоче збагнути, для чого мені знадобилися ці дані.

— Давайте відверто,— попереджаю я.— Мені все відомо! Що там накоїв Бородавка?

Той знову лізе за хустинкою, витирає шию, довго сякається...

— Ну, ну, сміливіше. Я все одно знатиму. Від мене нічого не сховаєш,— свердлю його поглядом.

— Якщо ви маєте на увазі отой випадок із спиртом, так це Копійчаного робота. А Бородавка до того спирту ніякого відношення не мав

— А до чого він мав відношення? — не даю йому оговтатися.

— Ні до чого такого,— знизав плечима начальник відділу.— А, ви натякаєте на ту історію з копіювальницею? Так це зовсім не його приходила бити дружина, а Гримченка.

— А хто його приходив бити? Чи може він когось ударив? — спитав я.

— Він дуже спокійний і урівноважений чоло-

вік,— пояснив начальник відділу.— Від нього й поганого слова не почувеш.

— Але в тихому болоті чорти водяться? Правда ж? — підказав я.

— Повірте, саме Бородавки це аж ніяк не стосується,— притиснув він руку до серця.

— Зрозумійте ж нарешті, я теж по-дружньому ставлюся до Бородавки. До того ж, він родич мого найліпшого друга. Отже нічого страшного я йому не зроблю. Просто мені б хотілося знати, що там він накоїв,— відверто пояснив я.

— Ну, якщо ви справді по-дружньому ставитесь до Бородавки, та ще й до того він родич вашого друга, тоді я можу вас запевнити, що нічого він не накоїв,— полегшено зітхнув начальник відділу.

— А взагалі що він за один, цей Бородавка? — про всяк випадок поцікавився я.

— А взагалі він — сумлінний працівник. Дуже дисциплінований, в усьому любить порядок, справу знає, як власну біографію.

— Усе ясно, дякую за інформацію,— радісно притиснув я руку начальникові відділу.

У мене від серця відлягло. Отже, я можу виконати прохання свого старого друга Хорвацького. Не буду звільняти або скорочувати цього його родича Бородавку. Догану йому вліплю. Або краще — сувору догану. Можна навіть і з останнім попередженням. Для порядку. Але звільняти чи скорочувати — ні в якому разі. Заради старої дружби чого тільки не зробиш!

ЗА ПРИКЛАДОМ КЛАСИКІВ

Я мучився над оповіданням цілий місяць, але далі перших двох абзаців діло не йшло.

— Ну, звичайно ж, так у тебе нічого не вийде,— сказав знайомий літератор, співчуваючи моїм мукам творчості.— Ти сидиш за столом і дивишся у вікно. А це значить, увага твоя розпорошується. А тобі, навпаки, зосередитися треба.

Я пересунув стіл подалі од вікна і тепер сидів, втупившись у стіну. Та натхнення все не з'являлося. Натомість ніла спина і терпли ноги. Від безплідного сидіння голова була мов чавунна, а руки наче ватяні.

— Недаремно деякі великі письменники працювали стоячи,— зауважив якимось, завітавши до мене, один відомий критик.— Узяти, наприклад, Бальзака. Той писав лише стоячи і при цьому в божевільній кількості пив каву. А інакше, хто знає, може б і не народилися оті шедеври...

— Може б і не народилися,— погодився я.

І наступного дня вже стояв за столиком, позиченим в сусідній їдальні самообслуговування. З незвички стояти подовгу було важко. Та мене підбадьорювала кава, яку за прикладом видатного колеги минулого я пив конячими дозами.

Падаючи від втоми, я все напружував свій бідний мозок, намагаючись вичавити з нього бодай одну незаяложену фразу.

— Є набагато зручніші приклади,— врятував мене від цього самознущання знайомий літературознавець.— Скажімо Марк Твен любляв писати лежачи...

Зрадівши, я негайно ж зайняв горизонтальне положення. В порівнянні з усіма іншими, цей спосіб праці був надзвичайно приємним. Єдиний недолік — весь час хотілося спати. Всі свої внутрішні сили я витрачав в основному на боротьбу зі сном. І ця боротьба забирала стільки енергії, що про якісь творчі процеси годі було й думати.

— Якщо вже лежачи працювати, то не на канапі, а у ванній,— порадив мені приятель-журналіст і розповів про кухню творчості знаменитої детективістки Агати Крісті.— Вона усі свої каркаломні сюжети народжувала саме у ванній і при цьому з'їдала по кілька кілограмів на день яблук.

Фрукти я любив. Отже, придбавши кілька десятків кілограмів яблук, я зачинився у ванній і став з нетерпінням чекати натхнення. Голова працювала чітко. Уява малювала картини близького майбутнього: рукостискання перших читачів мого оповідання, захоплення знайомих, компліменти рецензентів. Я навіть уявив до дрібниць, на що витрачу гонорар і як на це реагуватиме дружина. Але коли я повертався подумки до самого оповідання, спрацьовувало якесь внутрішнє реле і уява автоматично відключалась. У голові ставало порожньо, як у кишені п'яндиги.

Коли закінчувався мій запас яблук, мене відвідав друг дитинства — відомий філолог.

— Якщо вже вирішив повністю ізолюватися од світу, то причому тут яблука? — спитав він.— От я читав, що, приміром, Шолом Алейхем писав, зачинившись у туалеті. До того ж писав, як ми знаємо, смішні речі...

Я тут же перебазувався до туалету. Може б

мені і вдалося щось створити методом видатного сатирика, якби не стуки в двері, якими мої ближні весь час перебивали мій творчий процес.

— Дивний ти чоловік! — присоромив мене знайомий критик.— Вирішив одгородитися від бурхливого життя, ізолюватися од проблем сьогодення! Навпаки, тобі треба бути серед людей, в гущавині подій. Як це робив, наприклад, Ярослав Гашек. У Празі збереглася пивна «Біля чаші», де він написав кращі свої твори...

Наступного дня я розташувався у кафе «Півник». Замовивши кухоль пива, розклав на столі папери. Офіціант довго стояв у мене за спиною, вивчаючи через плече перші два абзаци мого оповідання. Нарешті зник за перегородкою. Явився він з супроводі трьох чоловіків у білих халатах. Усі вони несли на тацях пляшки і наїдки. Як виявилось, то були — директор, адміністратор і бухгалтер цього закладу громадського харчування.

— Поздоровляємо, — привітали вони мене. І за кілька секунд мій стіл виглядав так, наче я збирався відзначити дуже круглий ювілей.

— Не розумію,— бурмотів я, спостерігаючи як моя чарка наповнюється коньяком, а фужер шампанським.

— Що ж тут розуміти,— сказав офіціант,— ви у нас десятитисячний відвідувач, тому просимо не відмовте пообідати з вами...

Безглуздо було відмовляти. Довелося пити й їсти. Коли наближалось до десерту, підійшов якийсь дідусь і щось прожебонів на вухо директорові. Той аж позеленів.

— Отже самозванець,— вирячився він на мене.—
Голову нам тут здумав морочити!

— Не розумію,— розгубився я.

— Зараз зрозумієш! — сказав директор і послав
за міліціонером.

— Ви чого це себе за ревізора видаєте? — суво-
ро запитав міліціонер.

— Ні за кого я себе не видавав,— заперечив я.

— А чого ж це ви папери якісь порозкладали,
ручку дістали? — втрутився офіціант.

— Знаємо ми ці прийомчики,— сказав директор.

— Не перший рік працюємо,— докинув адміні-
стратор...

Звичайно, все з'ясувалося. Але після подібного
стресу, працювати в кафе я не наважився. Повер-
нувся додому, сів за письмовий стіл і, стиснувши
зуби, таки дописав своє оповідання.

Коли я приніс його до редактора, він двічі пере-
читав його, потім зітхнув і спитав:

— А вам самому воно подобається?

— Не так щоб дуже,— зізнався я...

— А пам'ятаєте, що робили класики, коли їм не
дуже подобалися свої твори. Наприклад, Гоголь,
перечитавши другу частину «Мертвих душ»,— що
зробив з рукописом?

— Спалив,— продемонстрував я свою ерудицію.

— Отож-то! — сказав редактор.

ТОНКОЩІ ПРОФЕСІЇ

Здається, не складно бути розповсюджувачем квитків. Продавай, бери гроші, давай здачу. А насправді робота ця, як жодна інша, вимагає гнучкості, кмітливості і, само собою, інтелекту.

Приходжу я, скажімо, до місцевому «Гіпрокрана» й кажу конфіденційно:

— Я ставлюся до вашої установи краще, ніж до інших...

— Ну? — перебивають.

— Не «ну», а більше двадцяти квитків на вернісаж Комаровського, незважаючи на всю любов до вас, дістати не зможу.

— Як?! — обурюються.— На триста чоловік — двадцять квитків?

— Дасте кращим із кращих. Принаймні, в лотерею розіграєте, як це роблять в усіх порядних організаціях.

— А директорів, а заступникам? — починають торгуватися.

— І для них кілька знайдеться,— підморгну.

Місцевкомівці веселішають.

— Ви самі знаєте,— кажу,— що на дефіцитні вистави і виставки квитків без навантаження не продають. На ці тридцять даю лише дев'яносто на ансамбль «Плямисті хустини».

— Як?! За один вернісаж і так мучитися, слухати оті «хустини»!

— Гаразд, даю шістдесят. Лише з поваги до вашого колективу,— пропоную компроміс.

— Моя дружина терпіти не може «Плямистих хустин»,— благально дивиться голова.

— Зрозуміло! Тільки для вас і вашої дружини—
квартет «Золоті сандалі». Ви ж знаєте, як я до
вас ставлюся...

І так щодня, в кожній установі. Такі діалоги

забирають стільки калорій, що їх жодним комплексним обідом не компенсуєш.

Та найскладніше починається ввечері, коли додому дзвонять з усіх усюд родичі й знайомі.

— П'ять квиточків на вернісаж Комаровського. Ну, хоча б три!

Трубка благає, канючить, вимагає, погрожує. Трубка пропонує натомість однотонні краватки, бразільську каву і шпалери під дерево. За квиток на вернісаж я можу стати володарем імпортного кожуха і позачергово користуватися послугами модного масажиста.

— Зрозумійте! — кричу в трубку. — Я скромний розповсюджувач. І при всій любові до вас...

Вони не вірять, вони не хочуть вірити!

— До речі, каже дружина, — навколо виставки Комаровського такий ажіотаж. А він боявся, що на вернісаж взагалі ніхто не прийде.

— Ніхто б і не прийшов, — кажу. — Уяви собі, що всі квитки кинули б до каси. Ти пішла б дивитися картини якогось невідомого Комаровського? Інша річ, коли квитки розповсюджують, та ще й з навантаженням! Тому я спокійнісінько пообіцяв Комаровському, що полотна (я їх в очі не бачив) матимуть успіх. З поваги до його батька, з яким у дитинстві ми в один драмгурток ходили...

Я скромний розповсюджувач. Але дещо все ж можу...

ТАКТИЧНИЙ ХІД

Наш завідуючий відділом пішов на підвищення, і я одержав реальний шанс зайняти його місце.

— Одне тільки може тобі завадити, — сказав завкадрами, — це те, що у відділі працює твоя дружина. Знаєш, почнуть базікати — сімейщина! Мовляв, невідомо, хто ким керує, і таке інше.

— Ну, то вона негайно переведеться до іншого відділу, що може бути простіше? — відповів я.

— Це для тебе простіше, — мовив завкадрами. — А я особисто не можу уявити вашого відділу без твоєї дружини. На ній там усе тримається. Нам легше іншого завідуючого знайти, ніж її перевести...

Того ж вечора я вирішив серйозно поговорити з Тетяною.

Ти псуєш мені кар'єру, — сказав я їй. — Невже

ти не розумієш, що це для мене єдина можливість вибитися в люди?!.

— Але я не бачу виходу,— скрушно похитала вона головою.— Не уявляю, що я можу для тебе зробити. Не розлучатися ж нам через такі дрібниці!

— А це ідея,— раптом осяйнуло мене.— Зробимо тактичний хід. Ми розлучимося, але, звичайно, не по-справжньому, а так би мовити, фіктивно. І як тільки стану завідуючим, знову розпишемося.

— Ти збожеволів,— зблідла дружина.— Нас люди засміють! У нас же хороша сім'я!

— Та я ж і не збираюся розлучатися,— заспокоїв я її.— Це ж буде лише формальністю, жартом. А в нас з тобою нічого не зміниться. Ми будемо разом і тільки міцніше любитимемо одне одного.

— А що ми людям скажемо? — розплакалася вона.— Ніхто ж нічого не зрозуміє. Була в нас така злагода. Можна сказати — зразково-показова пара. Жодного разу не посварилися — таке трапалося.

— Скажемо, що не зійшлися характерами,— запропонував я.

— П'ятнадцять років сходилися і раптом не зійшлися,— глузливо мовила дружина, витираючи сльози.

— Придумаємо щось інше. Якщо хочеш, я можу виступити в ролі Отелло і приревнувати тебе, приміром, до Арнаутського. Всі знають, що він тобі симпатизує.

— Ще цього бракувало! Щоб ти паплюжив моє чесне ім'я? Нізащо! — відмовилася Тетяна.

— Тоді ти влаштуй мені сцену ревнощів,— підкинув я інший варіант.— Скажи, що ти мене бачила, ну, наприклад, з буфетницею Катею в ресторані або в цирку.

— Я тобі дам буфетницю Катю! — раптом спалахнула дружина.— Та ще й у ресторані або в цирку? Ти свою дружину за останні п'ять років до ресторану водив? А до цирку? З тобою в кіно ніколи не вибирешся. Все тобі ніколи і ніколи. От воно, виявляється, що! Тепер я розумію, чому ти в буфеті після роботи затримуєшся. «Пивка попити!» — передражнила вона.— Значить, то ніяке не пивко. А оця руда буфетниця!

Я вже глибоко розкався, що почав цю розмову.

— Він ще шукає причину для розлучення! — на найвищих нотах продовжувала дружина, чомусь звертаючись до вікна, наче хотіла закликати у свідки все наше подвір'я.— Та цих причин скільки завгодно! Яка порядна жінка терпітиме подібного нехлюя, ледаря, ненажеру?

— А, може, обійдемося без образливих виразів? — спробував я хоч трохи утихомирити її агресивність.

— Це для тебе дуже ласкаві епітети,— ще більше розпалювалася вона.— До всього іншого, ти ще й примітивна людина, яка тільки й думає про своє здоров'я і свій спокій. Хоч би раз допоміг мені по господарству! Хоч би раз подумав про мене! Все тобі затьмарили рибалка, футбол, шахи. Тобі не дружина потрібна, а няня, яка б готувала їсти і прибирала б за тобою...

— Ну, це вже занадто,— обурився я.

— Чого там занадто,— не давала мені оговтатися дружина.— Я завжди думаю: і чого це я така нещасна. Чому на мою долю випало отаке горе — мати жалюгідного чоловіка....

— Хто ж тебе примушував? — скипів я.

— Просто я, дурна, вірила, що ти хоч порядний чоловік,— зло сказала вона.— А, виявляється, попри всіх вад ти ще маєш коханку-буфетницю! І дивитися на тебе не хочу більше! Негайно подаю на розлучення! Не шукай мене! За речами прийде моя мати!..

Вона грюкнула дверима так, що задзеленчало скло в серванті. І її каблуки задріботіли сходами.

— Скатертю дорога,— крикнув я навздогін, тремтячи від люті...

ПРИНЦИПОВІСТЬ

Він підійшов після зборів і хвилину вивчав моє обличчя так уважно, наче звіряв його з фотографією.

— Що це на тебе найшло сьогодні? — нарешті вимовив він.

— Нічого, — спокійно відказав я.

— З таким запалом критикував мене, наче ми не приятелі!

— Ти ж знаєш, я людина принципова. Запізнився на роботу позавчора? Запізнився. Хай там на якісь дві хвилини, але ж дисципліна є дисципліна.

— А все-таки, чому ти мене критикував на зборах?

— Ти що, з Місяця звалився? Чому критикують на зборах? Тому і я критикував.

— Нічого не розумію, — знизав він плечима. — Може, я сьогодні не привітався з тобою і ти вирішив мене провчити?

— Кинь дурниці молоти!

— То, може, ти образився, що я не почекав учора, поки ти восьму партію в доміно закінчиш? Просто треба було поспішати...

— При чому тут доміно?

— Невже ти образився, що я з твоєю Олею надто довго теревенив по телефону? Але то вона безперервно запитувала. Я лише відповідав.

— Слухай, — не витримав я, — мені тебе просто шкода. Не розуміти, що таке принциповість! Затям нарешті — я людина дуже принципова. Критикую на зборах без огляду на різні там приятельські взаємини.

— Ясно, ясно,— закивав він головою.— Ти просто не міг мені пробачити поразки в шахи.

— Ну, скажи, дорогий мій, яке відношення до критики на зборах мають шахи?! — скипів я.

— А що має відношення? — поцікавився він.

— Те, що ти справді запізнився на роботу. Не можна запізнюватися на роботу, навіть на дві хвилини.

— Не можна,— погодився він.— Не можна і не треба. Тільки я впевнений, що критикував ти мене на зборах через те, що я не пригостив тебе таранею. Слово честі, я тобі найкращий шматок залишав, але Петро з Василем як напосіли...

— Знову ти не туди гнеш. Замість того, щоб визнати свою помилку, пообіцяти, що більше ніколи не запізнюватимешся, ти про якусь тараню почав згадувати.

Він у відчаї заламував руки, намагаючись збагнути незбагненне.

— Не можна сприймати критику як помсту. Принциповість у тому й полягає, що чесно кажеш все у вічі...

— А може, я на своєму дні народження тобі мало уваги приділяв? — з надією спитав він.

— Цілком достатньо,— відповів я.— Як високопринципова людина, мушу зауважити, що ти весь час намагаєшся знайти якесь пояснення тим речам, які мусять сприйматися самі собою.

— І все-таки, за що ти мене критикував на зборах? — приречено запитав він.

— За запізнення,— втомлено сказав я.

— Що я тобі зробив такого, що ти мене крити-

кував за запізнення? — точніше сформулював він запитання.

— Ну і набрид ти мені! — не витримав я і пішов. Він кинувся за мною.

— За що? — випитував дорогою.

— За що? — рефреном повторював у тролейбусі.

— За що? — схопив мене за рукав біля самого під'їзду.

В його очах була така відчайдушна рішучість, що я не витримав і сказав правду:

— Моя принципова критика — то відповідь на твою нахабну поведінку.

— Яку поведінку? — вигукнув він.

— А таку. Твоя дружина в цирку працює?

— Ну, працює.

— Контрамарки має?

— Має.

— Тобі дає?

— Дає.

— А ти хоч раз мені запропонував, жадного нещасний?

— Якось не подумав.

— Отож-то! — повчально сказав я.

УНІКАЛЬНИЙ ЕКЗЕМПЛЯР

Трудова біографія чоловіка, який прийшов проситися до нас на роботу, була настільки захоплюючою, що ми ладні були пожертвувати навіть обідньою перервою.

— Ну, а з останнього місця за що вас звільнили? — як завше зажадав конкретності старший групи Гуля.

Чоловік помасажував неголене підборіддя і замріяно подивився у вікно.

— Тут одним словом не скажеш, — мовив він. — Може, за те, що я підробив звітні документи. Може, за те, що поцупив вісім банок фарби. А швидше за все, що дав по фізії заступникові головного технолога. Хоча не виключено, що звільнили мене за дебош у тамтешньому буфеті. Знаєте, накази про звільнення формулюються так туманно. Ніколи не добереш, в чому конкретно тебе звинувачують.

— П'єте багато? — поцікавився наймолодший працівник групи Понько.

— Іноді багато. А трапляється, що й зовсім мало: якусь півлітру до обіду і півлітру — після, — сказав чоловік. — А у витверезнику буваю не частіше разу на місяць, — з гордістю докинув він.

— Ваш сімейний стан? Одружені? — для чогось вирішив уточнити науковий співробітник Сусідушкін.

— Ні, — з гордістю відповів чоловік. — Після того, як чотири дружини кинуло мене, а я кинув шістьох, нізащо у світі не буду одружуватися. Досить з мене того, що всі десять вимагають з мене аліментів. Наче я Рокфеллер.

— А хоч квартира у вас є? — запитав наймолодший групи Понько.

— Як вам сказати. З одного боку ніби я і маю квартиру — двокімнатну. Остання дружина мене залишила — до матері втекла. А з іншого — і місця для мене не лишилося: сім квартирантів тримаю.

— Ну і тип! — не витримав старший групи Гуля. — Унікальний екземпляр! І не соромно цим хвалитися?

— Просто я не хочу вводити вас в оману, — спокійно відповів чоловік. — Щоб потім не розчарувалися. Ще мушу додати: на роботу я запізнююся щодня і, мінімум, на чотири години. Прогулюю, як правило, по понеділках і п'ятницях. Так зручніше. А робочий день закінчується у мене на дві-три години раніше, ніж у інших...

— А вам відома специфіка нашої роботи? — наївно запитав заступник старшого Ликовець.

— Звідки ж я можу знати цю вашу специфіку? — слушно відповів чоловік.

— А взагалі про наукову роботу ви хоч уявлення маєте? — підвищив голос науковий співробітник Сусідушкін.

— Ніякого, — здивовано відповів чоловік. — З наукою зв'язуватися не доводилося.

— А що ж ви взагалі вмієте? — з металом у голосі поцікавився старший групи Гуля.

— Умію? — перепитав чоловік і самовдоволено посміхнувся. — Вмію я багато. Вмію грати в карти, проходити на стадіон без квитка, спати підряд дві доби, доїти козу, ковтати сирі яйця із шкаралупою...

— А чому ви саме до нас прийшли проситися на роботу? — спитав заступник старшого Ликовець.

— Я — проситися? — здивувався чоловік. — Це мене півдня умовляв отой скуйовджений. Золоті гори обіцяв...

Ми всі подивилися на Хрумтія, який індіферентно сидів за своїм столом, вдаючи, що працює.

— Отже ти привів сюди цього працівничка? — грізно спитав старший групи Гуля.

— Я, — зізнався Хрумтій.

— Але навіщо? — хором проказали ми.

— Бачите, — почав Хрумтій, — працівник він справді поганенький. Я це відразу відчув. Але мати такого у відділі просто необхідно. Бо це його б завжди лаяли на зборах, це на нього б малювали карикатури у стіннівці, йому б оголошувалися догани, його б позбавляли премії. І тоді нам, а, зокрема, мені жилося б спокійно.

КОМП'ЮТЕР

Коли я сказав приймальникові ремонтного ательє, що в мене зіпсувався комп'ютер-порадник, він од здивування закліпав очима.

— Не може бути!

На його голос повиходили майстри-ремонтники:

— Ви чули,— звернувся до них приймальник,— у клієнта забарахлив комп'ютер ЩП-1!

— Виключено,— переконливо мовив статечний ремонтник в окулярах.— Ця машина вічна!

— Надійнішої схеми не буває,— підтримав його вусатий колега.

— А може, ви його упустили з дев'ятого поверху? Або використовували як кувалду? — ущипливо запитав приймальник.

— І пальцем не торкнувся! — гаряче запевнив я.— Просто оце вчора хотів, як завжди, порадитися з ним, так він у відповідь видав чортзна-що!

Знявши задню стінку комп'ютера, статечний ремонтник заходився витягувати із середини якісь гвинтики, а я, спостерігаючи за ним, подумки кляв свою долю.

Така вже, мабуть, у мене планида — не щастить з технічними новинками! Ну хай, думаю, холодильник трапився бракований — увесь час од якоїсь внутрішньої вібрації танцює і дратує сусідів. Зрештою, бувають і гірші казуси. Хай не поталанило із скороваркою. Якось під час приготування вечері вона застрашливо пшикнула і вилетіла, мов ракета, у відчинене вікно. Як стверджує моя тітка, скороварка разом з вечерею перетворилася на штучний супутник Землі. Звичайно, випадок не ординарний,

проте, трапляються і неймовірніші історії. Але цей комп'ютер?!

Коли ЩП-1 — Щирий Порадник — уже зажив популярності, я все ще належав до жалюгідної купки скептиків, яка чинила опір винаходу століття. Та згодом і я капітулював. Справді, комп'ютер-порадник виявився чудо-машиною.

Як відомо, навіть дуже самовпевнені люди інколи теж потребують поради. Притому всі без винятку жадають поради об'єктивної. А нашим порадникам саме цієї об'єктивності й бракує. Їм заважає бути об'єктивними любов або ненависть, заздрість чи просто байдужість. А комп'ютер, начисто позбавлений будь-яких емоцій,— про такого порадника можна лише мріяти!

І ось мрія перетворилася на дійсність. Комп'ютер ЩП став незамінним помічником ділової людини. Керівник найсоліднішої контори міг дозволити собі скоротити цілий штат радників, бо поради комп'ютера мали незаперечні переваги — їх відзначала точність, лаконічність і об'єктивність. Відпала необхідність у зайвих нарадах, планьорках, п'ятихвилинках. Маючи такого порадника, керівник контори почувався впевненіше і незалежніше. Він не мав сумнівів щодо своїх вчинків і рішень.

Ну, а вдома хіба нас не мучать сумніви, коли ми з'ясовуємо ту чи іншу сімейну проблему? Хіба не вагаємося, коли приймаємо важливе рішення? Отже, цілком природно, ЩП дуже швидко став яскравим свідченням сімейного благополуччя, так би мовити, атрибутом престижності.

— Як, ви не маєте ЩП? — запитували знайомі, і щирість бриніла в їхньому здивуванні...

Та ще одним блискучим достоїнством комп'ютера була його надійність. За весь час жодної реклами, жодної скарги від споживача! Тому мій візит до майстерні викликав таку реакцію у ремонтників.

Статечний майстер загвинтив кришку і глузливо сказав:

— Комп'ютер у повному порядку. Ви просто помилилися.

— Помилився? — скептично посміхнувся я. — Це не я, це він помилився. Уявіть, вчора запитую в нього: «Отже, виходить, я дурень?» І що, гадаєте, він мені відповів?

— Що саме?

— Він відповів: «Ви, як завжди, праві». Отже, виходить, я дурень. Хоча всі мої колеги, знайомі, родичі, можуть засвідчити, що я далеко не дурень і ніколи ним не був...

— Комп'ютер не помилився, — впевнено зазначив майстер.

— Що?! Ви хочете сказати...

— Хочу сказати, що помилилися ви, формулюючи запитання. Треба було спитати інакше. Скажімо: «Правда ж, я не дурень?» Тоді б і відповіддю були задоволені. Невже ви досі не помітили, що комп'ютер ЩП-1 на всі запитання має лише одну відповідь? Саме ту, яку вам довелося почути: «Ви як завжди, праві». І досі така відповідь усіх влаштувала.

ТЕСТИ

Після реорганізації нашої конторі додали ще п'ять штатних одиниць. Мій телефон дзвонив безугавно.

— Слухай, друже,— бриніло в трубці,— кажуть, у тебе є вакансія завідуючого відділом. Візьми мого шурина. Кращого працівника годі й шукати. Має стаж керівної роботи.

— Привіт, шановний,— радісно вітав знайомий бас.— Зроби послугу: візьми до себе мого племінника. Хлопець хоч і трохи зеленуватий, зате перспективний. Не пошкодуєш.

— Моє шануваннячко,— весело дзвенів незнайомий тенор.— Хочу порекомендувати одного вельми талановитого чоловіка. Усе вміє, до всього хист має...

— Скільки літ, скільки зим,— згадав про моє існування однокласник.— Доведи, що ти не зазнався, не зрадив старій дружбі. Зарахуй мою тітку на посаду обліковця. Чудова жінка...

Я всім обіцяв, що подумаю. І нарешті придумав: влаштую конкурс, хай переможе сильніший.

Для кандидатів на майбутню посаду підготував кілька тестів. Причому яких! Претенденти сходили з дистанції один за одним. Скажімо, жодний не відповів на запитання: «Скільки цукерок «Пташиного молока» можна з'їсти під час театральної вистави?». Або: «Кому краще позичити десять карбованців — другові, ворогові, начальнику?». Чи: «Як забезпечити кворум на нецікавій лекції?».

Аж ось прийшов непоказний, такий собі ординарний чолов'яга.

— Скільки цукерок «Пташиного молока» можна з'їсти під час театральної вистави? — перепитав він. І, посміхнувшись, відповів: — Можна не з'їсти жодної. Усе залежить від того, наскільки вистава цікава і який асортимент цукерок у театральному буфеті... Кому краще позичити десятку? Нікому. Борги псують дружбу. Ворог усе одно не оцінить твоєї жертви. А начальник замість подяки буде на тебе дивитися з роздратуванням: кому приємно згадувати про борг!

З третім тестом він теж упорався блискавично:

— Забезпечити кворум на нецікавій лекції просто. Варто оголосити, що після лекції відбудеться дегустація продуктів винзаводу номер чотири — і чоловіки, тобто слухачі, посунуть лавиною...

— Феноменально! — констатували члени конкурсної комісії.— Відповіді бездоганні. Ну як такого не зарахувати!

Я з ними негайно погодився і зарахував кмітливого чоловіка на посаду завідуючого. А згодом прийняв іще чотирьох кмітливих, які з такою ж легкістю упоралися з підступними тестами.

І от усі п'ятеро нових працівників сидять у моєму кабінеті. Я щиро поздоровляю їх з перемогою. І міцно тисну руки — своєму шурину, своєму двоюрідному племінникові, троюрідному братові моєї дружини, а також жінчиній тітці і невістці. Що не кажіть, а тести — чудова річ!

ДОЗВОЛЬТЕ ЗАУВАЖИТИ

Я підійшов до будівельного майданчика і щосили гукнув:

— Гей, там на риштуванні! Ви як цеглу кладете? А розчину-чому так мало? Економити на новосельцях здумали? А балкони ліпите навіщо? Вони вам працювати заважатимуть. Ви спочатку стіни пофарбуйте, а вже тоді балкони прилаштовувати будете.

Будівельники здивовано уп'ялися в мене, а я, між тим, вів далі:

— А рухи які ліниви! Соромно дивитися. Ви що, сили бережете для інших будинків? Он ти, у сірій майці, ти чого сидячи фарбуєш? Так у тебе нічого не вийде. Крім мазні, звичайно. А колір який жахливий! Давай щось повеселіше — червоний або жовтий.

Будівельники буквально заклакли на місці, приголомшені моїм монологом.

— І взагалі,— провадив я,— окомір у вас та-

кий же точний, як почуття ритму у корови. Навіть вікна не можете правильно розставити. А потім, що за чудасія — одне вікно більше, друге менше...

— Це не вікно, а балконні двері,— уточнив якийсь здоровань.

— Виконробу будете подібні казки розповідати,— відрізав я.— Наробили різних дірок у стінах, а тепер їх дверима називають.

— Ви чого працювати заважаєте? — підійшов до мене чоловік у капелюсі.

— Уже допрацювалися,— підвищив я голос.— Будинок не туди фасадом вимахали! Ви б його краще повернули градусів на сорок-п'ятдесят...

— Послухай, ти,— висунувся з кабіни водій самоскида,— якщо тебе звідкілясь випустили на годину-дві, це ще не значить, що тобі дозволено хуліганити.

— А на твоєму місці інший просто мовчав би,— сказав я з викликом водієві.— Хто так кермо тримає! І колеса не туди повернуті, наче тікати зібрався від автоінспектора. Та й сидиш неправильно, лебедику! Тобі бетон каструлями носити, а не возити таким самоскидом.

— Послухайте, хто вам дав право людей ображати? — почулося згори. Це висунулася з кабіни баштового крана кранівниця.

— А ти чого крюком розмахуєш, хіба так панелі переносять, — присоромив я її...

Мабуть, хтось викликав міліцію. Бо до мене наблизився молоденький сержант і віддав честь:

— Ви як честь віддаєте? — перебив його я. — А сюрчок як тримаєте? Це ж вам не сигарета...

— Прошу, зі мною! — з крижаною ввічливістю попросив він.

Дорогою до міліції я зробив зауваження продавцеві морозива, який не там стояв, де мені б хотілося його бачити. Облаяв двірника за те, що він мете тротуар не зліва направо, а навпаки, справа наліво. Повідомив велосипедиста, що в нього ноги не з того місця виростили, бо він гальмувати не навчився і порадив бабусі, яка несла, як мінімум, двадцятикілограмовий кошик, не так голосно дихати.

Кабінет дільничного уповноваженого міліції надихнув мене на цілу обойму зауважень, яку я випустив однією чергою. Лейтенант аж очима закліпав.

— Чого ви чадите, як заводський димар — дихати нічим! А сейф де поставили? Ні пройти, ні проїхати! За такий стіл, як у вас, і копійки в комісійному не дадуть. А ручку як ви тримаєте? Скільки у вас у школі було з письма?..

— Хто ви такий, щоб усіх учити! — нарешті оговтався дільничний. — Хто вам дав таке право?

— Хто я такий? — здивовано перепитав я. — Футболіст! Хто мені дав право усіх вчити? А хіба ви, болільники, сидячи на трибунах стадіону, щоразу не вчите мене, як бити, куди бігти, кому пасувати. Хіба не мені адресуються всі ті «Куди б'єш, мазило!», «Кому даєш, йолопе!», «Чи тобі повилазило?» Отже, я вирішив, що теж маю право на деякі зауваження...

БИБЛИОТЕКА «ПЕРЦА» № 242

Юрій Тимофеевич Прокопенко

КОРОЛЬ НА МИНУТУ

(На українском языке)

Ілюстрації А. Василенко

Іздателство «Радянська Україна»

Редактор Ф. Маківчук.

Здано до набору 25. 01. 80. Підписано до друку 01. 03. 80.
БФ 11257. Формат видання 70×108/32. Папір газетний. Гарнітура
літературна. Високий друк. Умовн. друк. арк. 2,8. Обл. вид.
арк. 2,28. Тираж 95000. Зам. 0598. Ціна 10 коп.

Ордена Леніна комбінат друку видавництва «Радянська
Україна», 252047, Київ-47, Брест-Литовський проспект, 94.

Адрес редакції: ул. Петра Нестерова, 4.

Ордена Леніна комбінат печаті іздательства «Радянська
Україна», 252047, Київ-47, Брест-Литовський проспект, 94.

Ціна 10 коп.

БІБЛІОТЕКА

ПЕРЦЯ
№242

